

OKUL — SANAYİ ORTAKLAŞA (OSANOR) EĞİTİMİ

Prof. Dr. İlhan AKHUN (*)

Okul Sanayi Ortaklaşa (OSANOR) Eğitimi bir Proje olarak Millî Eğitim Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Araştırmaları Merkezinin ortaklaşa yürüttükleri bir çalışmadır. Proje Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Hıfzı Doğan ve konuşmacı İlhan Akhun tarafından yürütülmüş ve 1978-1980 yılları arasında Adana, Bursa, İstanbul ve İzmir illerinden deneme okulu olarak seçilen birer endüstri meslek lisesinde uygulanmıştır. Bu okullar Adana Endüstri Meslek Lisesi, Bursa Tophane Endüstri Meslek Lisesi, İstanbul Kartal Endüstri Meslek Lisesi ve İzmir Mithatpaşa Endüstri Meslek Lisesidir.

1978-1980 yılları arasında dört okulda, sonraları 23 okulda uygulanmış olan OSANOR Eğitimi Projesinin temel amacı, ülkemizin gereksinim duyduğu becerili insangücünün, bireylerin ilgi ve yeteneklerini de gözönüne alarak, yetiştirilmesini sağlamak için okul ve sanayinin ortaklaşa çalışabileceği bir sistemi geliştirmek olmuştur. Bu temel amaç doğrultusunda projede Okul-Sanayi ve Meslek Kurullarını oluşturma; öğrencilere meslekleri tanıtmak, onların meslek seçmelerine yardımcı olma; Endüstri Meslek Liselerine öğrenci seçme ve onları mesleklere ayırma; öğrencileri işyerlerine gönderme, mezunları işe yerleştirme ve izleme; Endüstri Meslek Liselerinin ders programlarının geliştirilmesi; ders geçme ve kredi düzeninin uygulanması; parasal kaynakların oluşturulması; ve yönetmelik ve mevzuat değişikliği gibi konularda çalışmalar yapılmıştır.

Bu tebliğde, OSANOR Eğitimi Projesinin bir boyutu olan, Endüstri Meslek Liselerinin son sınıfında okuyan öğrencilerin atelye

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

çalışmalarını sanayide gerçek üretim koşulları içinde yapmaları ile ilgili uygulamalar ele alınacaktır.

Endüstri Meslek Liseleri ile yüksek dereceli öğretim kurumlarında mühendis ve diğer teknik elemanların yaz stajlarını bu uygulamadan ayırt etmek gerekir. Esasen OSANOR Eğitimi Projesinin uygulandığı dört ilimizde öğretim yılı içinde öğrencileri işyerlerine yerleştirirken, ortaya çıkan önemli bir sorun bazı işyerlerinde önceki yıllardaki yaz stajlarının bıraktığı olumsuz izlenimleri gidermek olmuştur. Kamu sektöründe yaz aylarında stajlarını yapan öğrenciler okulları tarafından denetimsiz bırakıldığı ya da denetim yetersiz olduğu için, bu durum birçok işyerinde sorun yaratmış ve işyerleri atelye ve laboratuvarlarına stajyer öğrenci almaz olmuşlardır.

Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin atelye çalışmalarını gerçek üretim koşulları içinde ve sanayinin işbirliği ile yapmaları OSANOR Eğitimi ile ortaya çıkan yeni bir uygulama olmamıştır. Önceleri Karabük ve Kırıkkale İş Okullarında, daha sonraları Karadeniz Ereğlisi, Konya Seydişehir, Nazilli ve Adana'da bulunan Endüstri Meslek Liseleri yerel endüstriler ile işbirliği yaparak bu yönde ilk adımlar atılmıştır.

Önceleri yoğunlaştırılmış eğitim, bloklaştırılmış eğitim ve benzeri adlarla bilinen bu tür çalışmalar OSANOR Eğitiminde kurum-sallaştırılmaya çalışılmış ve sistemleştirilmiştir.

Önceki yıllarda, proje kapsamına giren okullardan Bursa Top-hane Endüstri Meslek Lisesi'nde başarı ile yürütülen bu uygulamada, Endüstri Meslek Lisesinin son sınıfında okuyan öğrenciler bir dönem yalnız ders görmekte, diğer dönemde işyerlerine gönderilmektedir. Öğrenciler iki gruba ayrılmakta bir grup okulda ders görürken, diğer grup işyerlerinde çalışmaktadır. İkinci dönemde, okuldakiler işyerlerine gider, işyerindekiler de okula dönerler. İşyerleri okul atelyelerinin bir uzantısı olarak düşünülmekte ve öğrenciler işyerlerinde okul-sanayi koordinatörleri, atelye şefleri ve diğer ilgililer tarafından denetlenmekte ve izlenmekte; ve ayrıca çalışmaları işyerlerindeki sorumluların işbirliği ile değerlendirilmektedir. Dengeli bir çalışma ve öğrencilik yaşamından tamamen kopmamak için, işyerlerinde çalışan öğrenciler haftanın bir yarım ya da tam günü okula dönmekte, teknik resim ve teknoloji gibi meslek derslerini almaktadır.

Genel olarak öğrenciler bir dönem (14 hafta) işyerlerinde çalışmakla birlikte, bu uygulama bir okulda yedişer haftalık bölümler biçiminde yürütülmüştür.

Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin atelye çalışmalarını gerçek üretim koşulları içinde yapmalarının çeşitli gruplara sağladığı faydalar aşağıdaki gibi özetlenebilir :

Öğrenci :

- Teori ile pratiği bütünleştirir.
- Mesleki becerilerini gerçek üretim koşulları içinde geliştirir.
- İş bulma olanağını artırır.
- Mezuniyetten sonra işe uyumu kolaylaştırır.
- Öğrenirken gelir sağlar.
- Kendine güveni artırır.
- Olumlu çalışma alışkanlıkları geliştirir.
- Sorumluluk duygusunu artırır.
- İşbirliği içinde ve ekip halinde çalışmayı kuvvetlendirir.
- İş güvenliği kurallarına gerçek koşullar içinde uymayı öğrenir.

Okul :

- Yürüttüğü mesleki eğitimin daha gerçekçi ve verimli olmasını sağlar.
- Endüstrideki teknolojik yenilikleri ve gelişmeleri yakından izler ve gerekli önlemleri alır.
- Eğitim programlarını endüstrinin gereksinimlerine göre yeniler ve geliştirir.
- Endüstri okulun laboratuvarı olur ve endüstrideki yetişkin elemanlar da okulun eğitimine katkıda bulunurlar.
- Ekonomik kavramlara uyularak öğretim yapılmasını sağlar.
- Endüstrideki araç, gereç ve insangücünden yararlanarak eğitim yapılan meslek dallarının sayısını artırır ve kalitesini geliştirir.

Endüstri :

- Daha sonra tam zamanlı olarak işe alacağı becerili elemanları önceden denemiş olur.
- İşyeri koşullarını bilen ve işe kolayca uyum yapabilen elemanlar eğitileceğinden intibak eğitiminin süresi kısılır ve masrafları azalır.

- İşçi devri azalmış olur.
- İşyerinde çalışan elemanların eğitimleri, okul ile işbirliği yapılmak suretiyle daha plânlı olarak yürütülür ve işyerinin eğitim yükü azaltılmış olur.
- Eğitim programları hazırlanırken endüstrinin gereksinimleri yansıtılır.
- Ülkenin ve işyerinin gereksinim duyduğu becerili elemanların eğitiminde katkıda bulunmaktan gurur duyar.

Çevre :

- Topluma, ekonomik yönden kendi kendine yeterli elemanlar kazandırılır.
- Topluma, mesleklerin birey ve toplum yaşamındaki yer ve önemini kavrayan bireyler yetiştirir.
- Toplumda meslek eğitimine ilişkin olarak olumlu tavırların yaygınlaşmasına yardım eder.
- Öğrenci para kazandığından veli üzerindeki masraflar hafiflemiş olur.

Başlangıçta, OSANOR Eğitiminin uygulandığı dört okuldan, Bursa Tophane Endüstri Meslek Lisesi dışında kalan diğer üç okulun yöneticilerine, öğretmen ve öğrencilerine, öğrenci velilerine ve işverenlere göre yeni olan bu uygulama bazı meslek dallarında az sayıdaki öğrenci ile başlamıştır. Zamanla okul yetkilileri deneyimler kazandıkça, öğrenci gönderilen meslek dallarının ve işyerlerinin sayısı artmış ve bu mesleklerde daha çok öğrenci atelye çalışmalarını yapmak üzere işyerlerine gönderilmiştir. Öğrenci olayları ve anarşik ortam nedeniyle, ilk zamanlar öğrencileri işyerlerine kuşku ve tereddüt ile isteksiz olarak alan işverenler, bu tür çalışmaların okul yetkilileri tarafından ciddi ve sürekli olarak izlendiğini görerek bu kuşku ve tereddütlerini zamanla ortadan kaldırmışlar ve daha çok öğrenci almak için okul müdürlüklerine başvurmuşlardır. Diğer yanda, okul yöneticileri işyerlerinden gelen bu istekleri karşılayamaz olmuşlar ve daha önce rica ve kişisel ilişkiler sonucu öğrenci gönderdikleri işyerlerinden bazılarına, işyeri seçimindeki ölçütleri gözönüne alarak sonraları öğrenci vermemişlerdir.

Uygulama süresince işyerinin huzurunu bozabilecek öğrenciler ve öğrenci davranışları da olmamış değildir. Ancak bu tür öğrenciler işyerinin isteği ile okul tarafından hemen okula geri çekilmiştir.

Okul Sanayi Ortaklaşa (OSANOR) Eğitiminde en önemli öğe ortaklık kavramıdır. OSANOR Eğitimi birçok kişi ve grupların işbirliğini ve ortaklığını gerektirir. Bu ortaklıkla ilgisi bulunan herkesin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekir. Bu tür uygulama tarafların üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi oranında başarılı olur. OSANOR Eğitimi oluşturan taraflara düşen bazı önemli sorumluluklar aşağıdaki gibi özetlenebilir :

Okul Yöneticisi :

- Okul-sanayi koordinatörünü seçer.
- Danışma kurullarını oluşturur ve onlara işlerlik sağlar.
- Eğitim programlarında ve okulun işleyişinde gerekli değişiklikleri yapabilecek şekilde okulu yetkili kılar.
- Endüstri ile gerekli temasları sağlar.
- OSANOR eğitimini ilgililere duyurur ve tanıtır.

Öğrenci :

- OSANOR eğitiminin amaçlarını anlar ve işbirliği yapar.
- Kendisine düşen tüm görevleri isteyerek yerine getirir.
- İşyerinin tüm kurallarına uyar.
- İşyerinde yapılan uygulamaya ile okuldaki teorik çalışmalarını başarı ile sürdürür.

Veli :

- Öğrenciyi koordinatör ve işverenle işbirliği yapmaya teşvik eder.
- Öğrencinin işyerine ve okula düzenli olarak devamını sağlar.
- Öğrencinin işyerindeki uygulamadan ve okuldaki öğretimden mümkün olduğu kadar çok yararlanması için gerekli olanakları sağlar.

İşveren :

- Çalışma mevzuatının gerekli kıldığı önlemleri alır.
- Öğrencinin mümkün olduğu kadar çok ve değişik işlerde çalışmasını sağlar.
- Öğrencinin gelişmesi ile ilgili olarak koordinatörle işbirliği yapar.
- Disipline ilişkin konularda koordinatörle işbirliği yapar.
- Koordinatörle beraber çalışarak öğrencinin eğitim programını hazırlar.
- İşyerindeki maddi ve insan kaynaklarından program geliştirme ve öğretim amaçları ile yararlanılmasına olanak sağlar.

OSANOR Eğitiminin uygulandığı okullardaki öğrencilerin işyerlerinde yapacakları atelye çalışmalarının düzenli ve sistemli bir biçimde yürütülmesini sağlamak amacı ile bir dizi form hazırlanmış, hazırlanan bu formlar uygulanmış ve daha sonra yapılan çalışmalarda geliştirilmiştir. Daha sonra bu formlar yoğunlaştırılmış eğitim yapan diğer Endüstri Meslek Liselerinde uygulamaya konulmuştur.

Formlar işyeri seçimi, işyerine öğrenci gönderilmesi, gönderilen öğrencinin devamının izlenmesi ve çalışmalarının değerlendirilmesi gibi etkinlikleri bir temele oturtmuş ve tüm okullarda ortak bir uygulamaya olanak vermiştir.

Öğrencinin çalışacağı işyerinin seçiminde; gelişme olanağı, işyerinin eğitim amacına uygunluğu, işyerinde yapılan iş ve işlemlerin çeşitliliği, işyerinin projeye karşı ilgisi ve işbirliği yapma isteği, işyerine ulaşım kolaylığı, öğrenciye ücret ödeme olanağı, öğrenciye sağlanacak sosyal olanaklar ve benzeri ölçütler kullanılmaktadır. Böylece aranan ölçütlere sahip olmayan ya da yeterli olmayan işyerlerine, isteseler bile, öğrenci verilmemektedir.

Öğrencilerin işyerlerinde yaptıkları atelye çalışmalarını daha sonraki dönem ve yıllarda geliştirmek amacıyla öğrencilere, öğretmenlere, velilere ve işverenlere her uygulama döneminin sonunda verilen anketlerde ortaya konulan görüşler okul yetkililerine önemli ipuçları vermiştir.

Anket sonuçları öğrenci, öğretmen, veli ve işyerlerinin bu tür uygulamadan memnun olduklarını ve uygulamanın sürdürülmesi ve diğer okullara da yaygınlaştırılması eğilimini ortaya koymuştur.

Uygulamada ortaya çıkan iki önemli sorun sigorta ve ücret olmuştur. İlke olarak öğrencileri sigorta ettirmeyen işyerlerine öğrenci verilmemiştir. Bir kısım işyerleri öğrencilere asgari ücret ödemiş ve sigortalı olarak çalıştırmışlardır. Öğrencileri Sosyal Sigortalar kapsamında çalıştırmayan işyerleri, bunları iş kazalarına karşı topluca sigorta ettirmişlerdir. Ücret bu tür uygulamada en çok istismar edilen bir konu olmuştur. Öğrencilere işverenin ödediği ücret il'den il'e ve aynı il'de bir işyerinden diğer işyerine değişmiştir. Okul yetkilileri öğrencilere ödenen bu ücretlerdeki farklılaşmayı en aza indirmek için büyük çaba göstermişlerdir. Ancak ücretin her zaman bir sorun olmadığı da görülmüştür. Çünkü, bu tür uygulamada önemli olan öğrencinin okulda öğrendikleri bilgileri ve kazandığı mesleki becerileri gerçek üretim koşulları içinde geliştirmesidir. Nitekim, mevzuat yönünden kendilerine hiçbir ücret ödemeyen bazı kamu işyerlerine, öğ-

renciler isteyerek gitmişler ve diğer öğrenci arkadaşlarının da kendilerinden sonra bu işyerlerine gönderilmesini önermişlerdir.

Mezunların bir kısmı daha önce çalıştıkları işyerlerinde işe girmişlerdir. Önceleri, iş aramak için işyerlerine başvurma cesaretini kendilerinde bulamayan mezunlar, işyerlerinde çalışmaları sonucunda, bu cesareti kendilerinde bulabilmişlerdir.

OSANOR Eğitiminin uygulandığı okulların ikinci sınıflarında okuyan öğrencilerden doğrudan geçen ya da bir dersten bütünlemeye kalan öğrencilerin bir sonraki öğretim yılında yapacakları atelye çalışmalarını yaz aylarında işyerlerinde yapmaları sağlanmıştır. Böylece, bu öğrenciler üçüncü sınıfın atelye çalışmalarını daha önce yapmış olduklarından, yeni öğretim yılının birinci döneminde üçüncü sınıfın diğer derslerini almışlar ve bir dönem önce Endüstri Meslek Lisesi mezunu olmuşlardır. Ayrıca, OSANOR Eğitiminde, öğrencilerin iki yaz dönemine devam etmek suretiyle, okullarını üç yıl yerine iki yılda bitirebilmeleri olanağı yaratılmıştır.

Başlangıçta Adana, Bursa, İstanbul ve İzmir illerinden deneme okulu olarak seçilen birer Endüstri Meslek Lisesinde uygulanan OSANOR Eğitimi sonraki yıllarda, diğer Meslek Liselerinde uygulamaya konulmuştur.

En son olarak, 5 Haziran 1986 tarihinde yürürlüğe giren 3308 sayılı «Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu» ile okullarda ve işyerlerinde yapılacak olan mesleki eğitime ilişkin esasların yasal olarak düzenlenmesi sağlanmıştır.

Önceleri deneme niteliğinde yürütülen OSANOR Eğitiminde yapılan çalışmaların ve ortaya çıkan sorunların çözümünde gerekli olan önlemlerin kanunda yer alması son derece sevindiricidir.

Yıllarca konuşulan fakat bir türlü yasal çözüm bulunamayan mesleki ve teknik öğretimin parasal kaynak sorunu da kanunda kurulan bir fonla çözümlenmiştir.

Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanununun ülkemizin gereksinim duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde mesleki eğitim alanında bugüne kadar atılmış olan en önemli bir adım ve hatta bu tür eğitimi yeniden biçimlendirecek bir dönüm noktası olduğu söylenebilir.